

**Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»
Соціально-гуманітарний факультет
Кафедра загальної та диференціальної психології**

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ: ТЕОРІЯ, ДОСВІД, ПРАКТИКА»

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТАТЕЙ
Всеукраїнської науково-практичної конференції
24-25 квітня 2025 року**

Одеса

2025

УДК 159.9: 37.015.3

А 43

Друкується за ухвалою Вченої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (протокол № 16 від 29.05.2025 року)

А 43 Актуальні проблеми сучасної психології: теорія, досвід, практика / Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 24-25 квітня 2025 року) / за ред. М.Й.Казанжи. Одеса: Університет Ушинського, 2025. 718 с.

Редакційна колегія: Казанжи М.Й., доктор психологічних наук, професор; Саннікова О.П., доктор психологічних наук, професор; Дідух М.Л., доктор психологічних наук, доцент; Водолазська О.О., кандидат психологічних наук, доцент; Бринза І.В., кандидат психологічних наук, доцент; Борисова О.О., кандидат юридичних наук, доцент; Василенко І.А., кандидат психологічних наук, доцент; Ульянова Т.Ю., кандидат психологічних наук, доцент; Черножук Ю.Г., кандидат психологічних наук, доцент; Оріщенко О.А., кандидат психологічних наук, доцент.

Збірник призначений для фахівців у галузі психології, наукових дослідників і практиків, викладачів закладів вищої освіти, педагогів і вихователів, докторантів, аспірантів та студентів. Рекомендації щодо впровадження результатів конференції полягають у підвищенні обізнаності науковців, викладачів і аспірантів щодо наслідків та перспектив становлення особистості у невизначеному світі та можливостей практичного використання досягнень загальної психології, психології особистості, історії психології тощо в сучасних умовах освіти та науки.

Матеріали опубліковано в авторській редакції. Відповідальність за достовірність викладеного матеріалу покладено на авторів статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

ISBN 978-617-7757-40-4

©Автори статей, 2025
© Університет Ушинського

2025

до невизначеності як предиктор прийняття рішень особистістю. *Вісник післядипломної освіти: збірник наукових праць*. Серія «Соціальні та поведінкові науки». 2020. Вип. 12 (41). С.98-123. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vispdoso_2020_12_9_4.

4. Саннікова О. П., Санніков О. І. Невизначеність і особистість: варіації вибору. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 12 (30). С.723-738. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12\(30\)-723-738](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12(30)-723-738).

УДК 159.923

Санніков О.І.,

доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри теорії та методики практичної психології,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Кушнєрьова Т.П.,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої
освіти за спеціальністю 053 Психологія,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ДО ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню взаємозв'язків між рівнем професійної ідентичності та шкалами рішимості особистості. У роботі уточнено поняття «професійної ідентичності особистості». Виділено методичні підстави вивчення професійної ідентичності, насамперед особливості впливу

суб'єктивних факторів. З'ясовано основні чинники, які впливають на формування професійної ідентичності, а саме рішимості майбутнього психолога. Виконано аналіз взаємозв'язків шкал рішимості та статусів професійної ідентичності. Розкрито психологічні особливості психологів на стадії навчання з високим рівнем професійної ідентичності.

Ключові слова: професійна ідентичність особистості, формально динамічні показники ідентичності особистості, інструментарій діагностики професійної ідентичності особистості.

Abstract. The article is devoted to the study of the relationships between the level of professional identity and scales of personality decisiveness. The work clarifies the concept of “professional identity of personality”. The methodological foundations of the study of professional identity are highlighted, primarily the specifics of the influence of subjective factors. The main factors that influence the formation of professional identity, namely the decisiveness of a future psychologist, are identified. An analysis of the relationships between the decisiveness scales and professional identity statuses is performed. The psychological characteristics of psychologists at the stage of training with a high level of professional identity are revealed.

Key words: professional identity of a person, formally dynamic indicators of personal identity, diagnostic tools for professional identity of a person.

Традиційно встановлено, що успішне функціонування та зростання всіх сфер соціально-суспільного життя особистості значною мірою визначається ступенем сформованості професійної ідентичності, а також психологічними особливостями сучасного фахівця. Тому проблема дослідження психологічних особливостей особистості у процесі становлення її професійної ідентичності є досить актуальною для сучасної психологічної науці. Необхідність вирішення означеної проблематики потребує розглянути ступень сформованості професійної ідентичності у її взаємозв'язку з психологічними особливостями особистості з позиції урахування сучасних спільних реалій.

Мета статті: аналіз результатів емпіричного дослідження психологічних особливостей майбутніх психологів з різними статусами професійної ідентичності.

Проблеми становлення професійної ідентичності та її теоретичні підстави добре відображені у працях, Я. Андрушко, А. Бондаренко, К. Зеленської, Т. Клибанівської, Е. Костюниної, А. Сергєєвої, Н. Сергієнко, J. E. Marsia та ін. [1-6].

Розглянемо суть поняття професійної ідентичності особистості. Сучасні дослідники вважають, що професійна ідентичність – це багатомірний та інтегративний психологічний феномен, котрий забезпечує людині цілісність, тотожність та визначеність. Цей феномен розвивається протягом професійної підготовки у просторі самовизначення

майбутніх фахівців, а також зумовлено розвитком їх рефлексії [1; 5; 6]. Аналізуючи результати досліджень представників різних теоретичних концепцій [2; 3; 4], можна виділити і узагальнити тенденції до інтерпретації умов якими зумовлене становлення професійної ідентичності, які для даної роботи можуть бути підґрунтям для подальшого дослідження цього феномена:

- досягнута професійна ідентичність розуміє високу готовність до смислових та регуляторних основ поведінки, проведення професійного самовизначення та самоорганізації, інтеграцію у професійну спільноту, рефлексію уявлень про себе як фахівця (адекватний образ Я);

- змістовий аспект структури професійної ідентичності проявляється у тотожності, визначеності та цільності особистості, реалізується у професійних ситуаціях, стосунках та образах;

- становлення професійної ідентичності протягом навчання можливо через творчу пізнавальну активність, розвиток *образу Я та особливостей самоставлення*, моделювання образів майбутньої професійної діяльності та своєї ролі у ній [4].

Підводячи підсумок, можемо зауважити, що *професійна ідентичність* – це наслідок процесів професійного самовизначення, який проявляється у усвідомленні себе представником окремої професії та професійної спільноти, яка проявляється у когнітивних, емоційно-поведінкових самоописаннях Я.

Дослідження проводилося на вибірці майбутніх

психологів Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», де брало участь 43 особи у віці від 19 до 23 років, з них 36 дівчат та 7 юнаків. Дослідження проводилося в умовах професійного навчання.

Поставлена мета дослідження визначила хід емпіричної частини роботи. Основним завданням емпіричного дослідження є діагностика статусів сформованості професійної ідентичності, а також психологічних особливостей майбутніх психологів. Змістом аналітичного етапу є математичний аналіз отриманих результатів: кореляційний аналіз, спрямований на вивчення взаємозв'язків між статусами професійної ідентичності та психологічними особливостями обстежених. Обробка даних здійснювалася за допомогою програмного комплексу IBM SPSS Statistics 23.0.

Опираючись на мету емпіричного дослідження, до психодіагностичного комплексу були віднесені слідуючи методики: «Професійна ідентичність – маргіналізм» О. Єрмолаєвої (дозволяє оцінити різні рівні сформованості (статуси) професійної ідентичності); «Професійна самоактуалізація» Д. Шутько, М. Ткалич (використовується для вивчення характеристик професійної самоактуалізації); «Діференційна діагностика рішимості» О. П. Саннікової, О. І. Саннікова (оцінює характеристики рішимості особистості, зокрема – орієнтації, розуму, ергічності та устйовивості майбутнього професіонала); «Діагностика рівня рефлексивності» В. Пономарьової (оцінює особливості

рефлексивності особистості).

Вирішуючи завдання емпіричного дослідження був зроблений кількісний (кореляційний) аналіз, використаний для визначення взаємозв'язків різних рівнів (статусів) професійної ідентичності зі психологічними особливостями майбутніх психологів. Результати кореляційного аналізу представлені у табл. 1-2. У табл. 1 представлені значущі коефіцієнти кореляції між статусом професійної ідентичності та психологічними особливостями рішимості.

Таблиця 1

**Матриця кореляцій між статусами
ідентичності та показниками психологічних
особливостей особистості**

Показники рішимості	Статуси видів ідентичності		
	ПрІс	ПрІс	ПрІІс
Рст	235*	-242*	
Ррк			298*
Ртн	-240*	-242*	
Рфл		-262*	
Рдл	242*	-312**	
Рдж	384**		
Рас	397**	345**	363**
Рнз		-232*	
Рдг			275*
Рсп	397**	345**	363**
Ргн		-232*	
Рав	-216*		

Примітка: 1) $n = 43$; 2) значущість зв'язку на рівні ** – $p < 0,01$; * – $p < 0,05$; 3) умовні позначення статусів ідентичності: ПрсІ – високий рівень професійної ідентичності; ПрсІІ – середній рівень професійної ідентичності; ПрсІІІ – низкий рівень професійної ідентичності; 4) умовні позначення шкал рішимості: Рст – цільовий настрой, Ррк – ризикованість, Ртн – толерантність, Рфл – рефлексивність, Рдл – далекоглядність, Рдк – докладність, Рас – асертивність, Рнз – незалежність, самостійність, Рдг – догматичність, Рсп – спонтанність, Ргн – гнучкість, Рав – авантюрність.

Результати, що представлені в табл. 1, свідчать про наявність наступних взаємозв'язків: показник ПрІс (статус професійної ідентичності) характеризується значущими додатними взаємозв'язками на 1% і 5% рівні з показниками рішимості: Рст (нестримкість), Рдл (далекоглядність), Рас (асертивність), Рдк (докладність).

Так само у табл. 1 спостерігається значущі від'ємні зв'язки на 5% між показником ПрІс (статус професійної ідентичності високого рівня) і Ртн (невизначеність) і Рав (авантюрність), що вказує на взаємозв'язок протилежних полюсів розглянутої пари показників. Очевидно, що саме зниження значень по показнику ПрІс (тобто переживання своєї невідповідності нормативним вимогам професії, професійного суспільства і т.д.), супроводжується підвищенням такої якості як толерантність до невизначеності і зниженням авантюрності.

У табл. 2 представлені значущі коефіцієнти

кореляції між показниками професійно важливих якостей групи обстежених зі середнім рівнем професійної ідентичності та іншими видами ідентичності.

Таблиця 2

Матриця кореляційних зв'язків між статусами професійної ідентичності та її іншими видами

Види ідентичності	Статуси ідентичності		
	ПрІс	ПрІс	ПрІІс
ПрІ	136*		
СБІ	145*		
СрІ		-230**	
РефІ	-411**	-180**	185**
ЗрОІ	-731**		
ПрІІс	160*	164*	
ПрІІс			280**

Примітка: 1) умовні позначення статусів ідентичності: ПрІс, ПрІс, ПрІІс – статуси професійної ідентичності; 2) умовні позначення видів ідентичності: ПрІ – професійна ідентичність; СБІ – сімейно-батьківська ідентичність; СрІ – соціально-рольова ідентичність; РефІ – рефлексивна ідентичність; ЗрОІ – загальний рівень сформованості особистісної ідентичності.

Результати, що представлені в табл. 2, свідчать про наявність наступних взаємозв'язків: статус професійної ідентичності (ПрІс) виявляє значимі додатні взаємозв'язки на 5% рівні з наступними видами ідентичності: ПрІ (професійна), СБІ (сімейно-батьківська) і значущі невід'ємні зв'язки на 1% рівні з

показниками РефІ (рефлексівна ідентичність) і загальним показником (ЗрОІ). Результати табл. 2 також свідчать про наявність незначної кількості взаємозв'язків: між статусом професійної ідентичності (ПрІс) зі статусом гендерної ідентичності (ПрІс) і демонструє додатній взаємозв'язок на 5% між ними.

Отже, отримані результати кореляційного аналізу між статусом професійної ідентичності та психологічними особливостями майбутніх психологів, дозволяють укласти, що всі досліджувані показники в різної ступені виявляють значущі додатні але невід'ємні зворотні кореляційні зв'язки на $p \leq 0,01$; $p \leq 0,05$ рівні взаємозалежності між собою.

Висновки. Емпірично встановлено що статус досягнутої професійної ідентичності майбутніх психологів характеризується високим рівнем докладності (Рдк) і асертивності (Рас). Тобто, майбутні психологи з досягнутою професійною ідентичністю характеризуються уявленнями про те, що їх характер і діяльність здатні викликати в інших та у себе повагу, симпатію, схвалення і розуміння. Також вони характеризуються відчуттям цінності власної особистості і одночасно передбачуваної цінністю свого «Я» для інших. Вони здатні виконувати ретельний аналіз стану та проблеми клієнта, здатні розібратися в ситуації, продумати всі способи вирішення ситуації та переконливо впливати на клієнта для досягнення розуміння шляхів її вирішення.

Отримані дані про значущий від'ємний зв'язок на 5% між показником ПрІс (статус професійної

ідентичності) і Ргд (догматичність), дозволяє констатувати, що особистість з несформованим статусом професійної ідентичності переживає свою невідповідність нормативним вимогам професії, професійного суспільства і супроводжується підвищенням такої якості як самозвинувачення.

Література:

1. Клибанівська Т. М. Професійна ідентичність: теоретичний аспект. *Теорія і практика сучасної психології*. 2020. № 1. Т. 2. С. 52-56.

2. Костюніна О. В. Психологічні особливості становлення професійної ідентичності педагога-організатора в умовах рекреаційних установ: дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія. Одеса, 2024. 299 с.

3. Сергеева А. В. Сучасні наукові уявлення про генезис та становлення інтегральної ідентичності особистості. *Наука і освіта. Серія: Психологія*. 2014. № 9. С.80-82.

4. Сергієнко Н. П., Зеленська К. С. Професійна ідентичність майбутніх психологів. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2015. Вип. 17. С.263-270.

5. Marsia J. E. Identity in Adolescent. *In Handbook of Adolescent Psychology* / J. E. Marsia; ed. by J. Adelson. New York: Wiley, 1985. P.157-180.

ОСОБИСТІСТЬ У ПРОСТОРИ ПРОФЕСІЙНОГО ЖИТТЯ

Бедан В.Б., Косинська Н.О. Особистісні ресурси психолога, значущі у роботі з військовими.....	455
Бринза І.В., Лончук С.В. Аналіз структури психологічної ресурсності працівників у сфері публічного сервісу.....	467
Доманська О.С. Індивідуально-психологічні особливості самооцінки здобувачів-психологів.....	476
Козачинська О.В. Життєстійкість як чинник професійного самоздійснення психологів.....	488
Максименко Ю.Б., Жданова Н.І. Теоретичне обґрунтування дослідження вигорання у працівників невиробничої сфери.....	497
Санніков О.І., Коровкіна Т.В. Статистичний аналіз толерантності та рішучості особистості волонтера.....	508
Санніков О.І., Кушнерьова Т.П. До питання професійної ідентичності.....	518
Свідерко В.В. Емоційне вигорання педагогів з різною життєстійкістю.....	528
Оріщенко О.А., Томіліна А.Ю. Професійне самоздійснення майбутніх психологів з різним емоційним інтелектом.....	538
Ульянова Т. Ю., Цубера М.С. Професійне вигорання та його зв'язок з особистісною зрілістю.....	551
Форманюк В. В. Психологічні чинники, що впливають на формування професійної ідентичності майбутніх юристів.....	560

СУЧАСНІ МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПСИХОКОРЕКЦІЇ, ПСИХОТЕРАПІЇ ТА ГРУПОВОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Бринза І.В., Гірман Ю.В. Емоційне благополуччя жінок-внутрішньо переміщених осіб до і після арт-терапії: результати дослідження....	568
Беляєвська Т.В. Огляд психодіагностичних інструментів для дослідження резильєнтності: сучасний стан та перспективи.....	578
Bortov A. Foundations of psychological support for mental well-being under wartime conditions.....	588
Бедан В.Б. Юраш І.Ю. Особливості взаємозв'язку самодостатності з різними типами переживання самотності.....	595
Головко М.С. Особистісні предиктори піддавання жінок насиллю у сім'ї.....	602
Ходаківський О.І. Психоемоційний вплив різних форм капеланської допомоги на поранених військовослужбовців.....	611